

Janette Grönfors & Katariina Puhakka

Maakunnallisten romaniasiain toimenpideohjelmien (MAARO-ohjelmien) alueellinen toteutuminen vuosina 2019-2020

YHTEENVETO

Kysely lähetettiin 320 kuntaan ja kaupunkiin Suomessa ja Ahvenanmaalla. Kyselyyn vastasi 57 kuntaa, eli kyselyn vastausprosentti oli 18 %.

Vastanneista kunnista 4 % oli tehnyt MAARO-ohjelman. 79 % kyselyyn osallistuneista kunnista oli vastannut, ettei heidän kunnassaan ole MAARO-ohjelmaa. 17 % vastanneista kunnista oli todennut, ettei heidän kunnassaan asu romaniväestöä.

Yksi kunta oli vastannut, ettei heillä ole MAARO-ohjelmaa, mutta kaupungilla on kaupunkitasoinen yhdenvertaisuussuunnitelma, joka kattaa yhdenvertaisuuslaissa asetetut syrjintäperusteet. Toinen kunta oli vastannut, että kunnassa toimii monialainen romaniasiain toimikunta, jossa on edustus kaupungin, lautakunnan, seurakunnan, TE-palveluiden, työllisyyspalveluiden, aikuissosi-aalityön sekä romaniväestön edustus.

Koulutus

Toimenpiteet romanien koulutukseen osallistumisen edistämiseksi 2019-2020

Kysymykseen vastasi 41 kuntaa. Monissa vastauksissa toistui se, ettei kunnassa ole käytössä erikseen romaniväestölle suunnattuja toimenpiteitä, vaan tarvittaessa hyödynnetään kaikille suunnattuja opetuksen tukitoimia. Monet kunnat myös totesivat, että koulujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmissa huomioidaan vähemmistöt.

Muutamaan kuntaan oli palkattu romanitaustainen koulunkäynninohjaaja. Yhteen kuntaan oli perustettu romanityöryhmä 2020, ja sen keskeinen tavoite oli romaninuorten koulutusmahdollisuuksien ja harrastusmahdollisuuksien parantaminen. Yhdessä kunnassa koulutusasioita on käsitelty yhteisesti kunnan romanityöryhmässä, jossa on oppilaitosten edustajia sekä TE-toimistosta ja Ohjaamosta. Sosiaalipalveluiden ja lastensuojelun tukitoimilla on edistetty lasten koulunkäyntiä.

Eräissä kunnassa kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla toimii moniammatillinen romanioppilaiden tuen verkosto, jonka tavoitteena on tukea lisätä romanilasten ja -nuorten yleistä hyvinvointia parantamalla mahdollisuuksia turvalliseen kasvuun, vahvistamalla lasten ja heidän vanhempiansa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä turvaamalla lapsille ja nuorille koulutus- ja työllistymispolku. Verkosto kattaa varhaiskasvatuksesta toiseen asteeseen.

Yhdessä kunnassa romaninuorten koulunkäyntiä oli tukenut romanityöryhmän rinnalla myös Elämää varten -hanke. Yhteistyötä oli tehty oppilaitosten kanssa ja konkreettisenä toimena esim. romaninuorten tukeminen ja auttaminen etäopinnoissa koronakevään 2020 aikana.

Yhdessä vastauksessa esiin nousi se, että romanioppilaiden liikkuvuus tekee opetuksen tuen järjestämisestä ja ehjän koulupolun turvaamisesta haastavaa. Vastauksen mukaan tiheät muutot yleensä näkyvät oppimistuloksissa ja oppilaan edistymisessä. Eri maiden välillä liikkuvien oppilaiden osalta kunnassa tuetaan kielenoppimista ja tehdään yksilöllisiä järjestelyjä opetuksen kieli-tausta huomioiden osalta.

Toiveet yhteistyöhön ja tukeen koulutusasioissa

Suurin osa toiveista koski lisätiedon ja -koulutuksen saamista romaneista ja romanikulttuurista. Vastauksissa toivottiin esim. tietopakettia keskeisistä romanikulttuurin tavoista. AVlen suunnittelijoilta toivottiin koulutusta aiheesta ja koontia oppimateriaaleista sekä hyväksi todettujen käytäntöjen esille nostamista koulutuksissa/ yhteistyöpalaverissa.

AVlen suunnittelijoilta toivottiin myös käytännön tukea romaniopiskelijoiden ammatillisiin opintoihin suuntautumisessa.

Työllisyys

Toimenpiteet romanien työllisyyden tukemiseksi vuosina 2019-2020

Kysymykseen vastasi 37 kuntaa. Suurimmassa osassa vastauksia toistui se, että käytössä ovat kaikille kuntalaisille yleisesti suunnatut työllisyyden tukitoimet, eikä erityistoimenpiteitä ole tehty.

Eräässä kaupungissa oli tehty positiivisia erityistoimenpiteitä nuorten kohdalla: heitä oli haettu verkostojen kautta töihin rekrytointi-ilmoitusten sijaan. Toisessa kunnassa romanityöryhmä työskentelee etenkin nuorten koulutuksen ja työllistymisen edistämiseksi: työryhmään otetaan mukaan TE-toimiston työntekijä ja kaupungin työllisyysohjaaja. Lisäksi tässä kunnassa kansalaisopisto on hakenut avustusta kurssille, jossa mm. pyritään parantamaan romaninaisten digiosaa-mista, millä on työllistymistä edistävä vaikutus.

Yhdessä kaupungissa TYP:n (Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu) aikuisten palvelut tekevät verkostoyhteistyötä Romano Mission kanssa. Henkilöstölle on annettu koulutusta yhdenvertaisuudesta romaneihin liittyen syksyllä 2020 ja näin ollen lisätty tietoutta romanitaustais-ten työllistämisen tehostamisesta.

Eräässä kaupungissa työllisyyspalvelut siirtyivät koulutuskuntayhtymän alaisuuteen, jossa työskentelee romanitaustainen työllisyyspalveluiden palvelupäällikkö, erityisnuoriso-ohjaaja sekä au-topuolen työnjohtaja.

Yhdessä kaupungissa romanityöryhmä on huomionnut tavoitteet toimintasuunnitelmassaan. Keskustelua on avattu paikallisen yrittäjäjärjestön kanssa. Romanien työllisyyden tukeminen sisältyy kaupungin hallinnoiman Vast vastensa -hankkeen (ESR 2020 -2022) tavoitteisiin ja toimenpiteisiin.

Toiveet yhteistyöhön ja tukeen työllisyysasioissa

Esiin nousi se, että kentällä olisi hyvä tietää, että romaniasioihin on erillinen suunnittelija. Tärkeänä nähtiin se, että AVI:n suunnittelija markkinoi omaa työstään ja sen tavoitteita.

Toivottiin, että alueellisia tilaisuuksia voisi koronan jälkeen järjestää enemmän. AVI:n suunnittelija koollekutsujana voisi ehkä jo tulevana keväänä pitää Teams-alustalla maakunnallisesti jonkin infon tulevasta kuntakokeilusta ja sen tuomista muutoksista a) romanitaustaisille työnhakijoille b) viranomaisille c) työnantajille.

Yhdenvertaisuus

Toimenpiteet romanien yhdenvertaisen kohtelun ja palvelujen käytön edistämiseksi vuosina 2019-2020

Suuressa osassa vastauksia korostui se, ettei erillisiä toimenpiteitä ole tehty ja että kuntalaisten yhdenvertainen kohtelu on lähtökohta kaikissa palveluissa.

Yhdessä kaupungissa romaniasiat oli siirretty monikulttuuriasiain neuvottelukunnasta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikuntaan ja siirretty romaniasiat konsernihallintoon. Kaupungissa oli myös tehty laaja vähemmistöryhmien kartoitus.

Eräässä kaupungissa toimialat ja palvelukokonaisuudet ovat järjestäneet koulutusta romanisensitiivisyyden lisäämiseksi henkilöstön osaamisessa. Kaupungin sosiaali- ja terveystoimialalla tehdään romaniperhetyötä, jossa tuetaan arjen hallintaa, vanhemmuutta sekä lasten ja nuorten koulunkäyntiä. Romaniperhetyöntekijät auttavat perhettä myös käytännön asioiden hoitamisessa eri toimialoilla. Romaniperhetyöntekijät järjestävät koulutusta romanikulttuurista ja romaniperheiden kanssa tehtävästä asiakastyöstä.

Yhdessä kunnassa romaniasiain toimikunta on keskustellut keinoista helpottaa ja vaikuttaa myönteisesti asenteisiin romanien vuokra-asuntojen saamiseen sekä ylipäättään asumiseen liittyen.

Toiveet yhteistyöhön ja tukeen yhdenvertaisuusasioissa

Nähtiin tärkeäksi, että mahdollisten asunnon saantia ja vähemmistön kohtelua koskevien kante- luiden vuoksi AVI:n romaniasiain suunnittelijan tulisi olla tietoinen vuokrataloyhtiön asukasvalin- takäytänteistä. Vastauksissa ehdotettiin, että mikäli asiaan liittyy syrjintää tai väärinkohtelua/oi- keuksien väärinkäyttöä, voi AVI ottaa yhteyttä asianomaisiin tahoihin.

Toivottiin tietoa romanikulttuurista kaikilla aloilla ja siitä, mitä kulttuurisia seikkoja olisi hyvä ot- taa huomioon koulutuksessa, asumisessa sekä sosiaali- ja terveystoimialoissa.

Romanikieli ja -kulttuuri

Toimenpiteet romanikielen elvyttämiseksi ja ylläpitämiseksi vuosina 2019-2020

Kysymykseen vastasi 33 kuntaa. Valtaosassa vastauksia korostui se, ettei romanikielen elvyttämiseksi ja ylläpitämiseksi ole tehty minkäänlaisia toimenpiteitä.

Muutamissa kunnissa oli annettu romanikielen opetusta peruskoulun oppilaille tai tarjottu kunnan tiloja romanikielen opetusta varten. Eräässä kunnassa oli järjestetty tarvittaessa romanikielen opetusta kerhotoimintana. Yksi kunta vastasi, että romanikielen oman äidinkielen opetusryhmä on perustettu, ja jos siihen ei saada tarpeeksi oppilaita, pyritään romanikieltä tekemään tutuksi romanilapsille kerhotoiminnan kautta (kielipesäkerho).

Yhdessä kunnassa romanityöryhmä on käsitellyt säännöllisesti romanikielen säilymistä tukevia toimenpiteitä, mutta valitettavasti kyseisiin toimintoihin on kunnassa liian vähän resursseja.

Toimenpiteet romanikulttuurin ja -taiteen tukemiseksi vuosina 2019-2020

Kysymykseen vastasi 36 kuntaa. Suurimmassa osassa vastauksia todettiin, ettei erityisiä toimenpiteitä ole tehty.

Eräs kaupunki vastasi, että heidän kaupunginmuseonsa on museoiden valtakunnallisessa työnjaoissa romanikulttuuria tallentava museo. Museo dokumentoi ja tallentaa romanikulttuuriin liittyvää aineistoa kokoelmiinsa ja järjestää romanikulttuuriaiheisia näyttelyitä ja musiikkipitoisia, romanikulttuuria esitteleviä tapahtumia lähes joka vuosi. Museon perusnäyttelyssä on romanikulttuuria esittelevä kokonaisuus, ja myös romanikulttuuriin liittyviä vaihtuvia näyttelyitä järjestetään lähes vuosittain.

Muita esimerkkejä toimenpiteistä eri kunnissa olivat suunnitteilla oleva romanivaatetuksen kurssi työväenopistossa ja erilaisten tilojen tarjoaminen romaniväestön kokoontumispaikoiksi sekä laulu- ja musiikkiharjoittelua varten.

Yhdessä kunnassa oli suunniteltu valtakunnallisen romanipäivän yhteyteen tapahtumaa, jossa olisi ollut mahdollista tutustua romanikulttuuriin. Samoin oli suunniteltu koulutusta varhaiskasvatus- ja opetushenkilöstölle.

Toiveet yhteistyöhön ja tukeen romanikieleen, -kulttuuriin ja -taiteeseen liittyvissä asioissa

Toivottiin AVI:n suunnittelijan toimivan tiedon ja ideoiden välittäjänä, kun kunnassa suunnitellaan hankkeita ja haetaan niille rahoitusta. Toivottiin myös, että suunnittelija informoi kulttuurialalla tapahtuvista, romanikulttuuriin liittyvistä tapahtumista.

Toivottiin tietoa hyvistä käytännöistä ja esimerkeistä muilta alueilta.

Yhteiskunnallinen osallisuus

Toimenpiteet romanilasten ja -nuorten osallisuuden huomioimiseksi vuosina 2019-2020

Kysymykseen vastasi 37 kuntaa. Suuressa osassa vastauksia todettiin, ettei erityisiä toimenpiteitä ole tehty ja että lasten ja nuorten osallisuuden rakenteet pohjautuvat kouluissa sekä oppilaitoksissa tapahtuvaan oppilas- ja opiskelijakuntien sekä nuorisovaltuuston toimintaan. Näin ollen kaikilla lapsilla ja nuorilla on tasavertainen mahdollisuus tulla kuulluksi ja osalliseksi.

Yhden kaupungin nuorten palveluissa on palkattuna täysipäiväinen romaninuorisotyöstä vastaava nuoriso-ohjaaja, joka pyrkii edistämään romanilasten ja -nuorten osallisuutta monin tavoin. Lapset ja nuoret pääsevät vaikuttamaan toiminnan sisältöön jokaviikkoisessa ja muussa säännöllisessä toiminnassa kuten erilaiset kerhot, pienryhmätoiminta ja leirit sekä erilaiset tapahtumat ja livelähetykset.

Erään kaupungin nuorisopalveluissa on tehty romanityötä, varhaiskasvatuksessa lisätty tietoa romanikulttuurista.

Toimenpiteet romaniväestön yhteiskunnallisuuden osallisuuden tukemiseksi vuosina 2019-2020

Kysymykseen vastasi 31 kuntaa. Osassa vastauksia todettiin, ettei erityisiä toimenpiteitä ole tehty ja että kaikilla kunnan asukkailla on yhtäläiset osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet.

Muutamissa kunnissa oli perustettu romanityöryhmä.

Erään kaupungin palvelujen yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisessa oli muun muassa kuultu Suomen Romanifoorumia. Kyselyä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisestä oli jaettu sosiaalisen mediassa romaniyhdistyöryhmissä. Lisäksi kaupungin yhdenvertaisuustoimikunta on kokouksissaan käsitellyt romanasioita ja lausunut romanien aseman edistämisestä.

Toiveet yhteistyöhön ja tukeen osallisuusasioissa

Vastauksissa esiin nousi ehdotus, voisiko kuntayhteistyötä lisätä. Toivottiin, että romaniväestö voisi saada AVI:n suunnittelijalta tietoa siitä, että peruspalvelut ja muut kuntien palvelut ovat yhdenvertaisesti kaikkien väestöryhmien saatavilla.

Romaneita ja romanikulttuuria käsittelevät ohjelmasisällöt

Toimenpiteet romaneita ja romanikulttuuria käsittelevien ohjelmasisältöjen lisäämiseksi vuosina 2019-2020

Kysymykseen vastasi 31 kuntaa. Suurimmassa osassa vastauksia todettiin, ettei erityisiä toimenpiteitä ole tehty.

Yhdessä kaupungissa romanikulttuuria oli tehty näkyväksi seuraavin toimin: romaniväestön edustajat ovat tuottaneet blogin ja uutistapahtuman romanien kansallispäivänä kaupungin sivustolle. Kaupungin lehdessä oli haastattelu romanikulttuurista. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnan toimintasuunnitelman toimialakatsauksessa painotettiin sivistystoimen romaninuorten toimintaa. Kaupungin kuvapankkia on täydennetty paikallisen romaniväestön kuvilla.

Eräässä kunnassa oli etäyhteyksiä hyödyntäen järjestetty mm. nuorille Terne Apre, nuorten vuoro -hankkeen koulutus. Samassa kunnassa on tulossa vuoden 2020 lopussa Miriam Attiaksen Depolarisaatio - vastakkainasettelun purku -koulutus Elämää varten -hankkeen ja paikallisromanityöryhmän yhteisesti järjestämänä, näitä ohjelmasisältöjä on tarjottu romanien lisäksi myös viranomaisille ja mm. kasvatusta ja opetushenkilöstölle.

Toiveet yhteistyöhön ja tukeen media-asioissa

Vastauksissa todettiin, että media-asioissa tuki olisi tärkeää. Media-alalla toimiville tulisi järjestää informaatiotilaisuuksia ja koulutusta romanikulttuurin ja romaneihin liittyvien asioiden esille tuomisessa.

Yhdessä vastauksessa pohdittiin, että yhteistyö voisi olla mahdollisesti kunnan viestinnän kanssa tehtävää.

Paikallinen romanityö

Toimenpiteet paikallisen romanityön kehittämiseksi vuosina 2019-2020 (esim. romanityöryhmä, yhteiset seminaarit, kv. romanipäivän huomioiminen)

Kysymykseen vastasi 34 kuntaa. Useampi kunta vastasi, että siellä toimii paikallinen romanityöryhmä. Useampi kunta kertoi myös huomioivansa kansainvälisen romanipäivän vuosittain järjestämällä erilaista ohjelmaa ja tilaisuuksia eri palvelukokonaisuuksissa sekä liputuksella. Koronasta johtuen kuitenkin tapahtumat olivat peruuntuneet vuodelta 2020.

Toiveet yhteistyöhön ja tukeen paikallisen romanityön kehittämiseksi

Esiin nousi se, että AVI:n suunnittelija voisi tuoda tietoa romanityöstä valtakunnallisesti ja EU:n tasolla.

Yksi ehdotus oli, että olisi mielenkiintoista kuulla muiden kuntien kokemuksista paikallisista romanityöryhmästä; kuka niistä vastaa kunnissa ja miten vaikuttavia ne ovat olleet.

Korostettiin, että romanityöryhmän kehittämisen tukena suunnittelijalla on tärkeä rooli, ja poikkeusolojen jälkeen normiarkeen palatessa olisi tärkeää saada suunnittelija paikan päälle työryhmän kokouksiin vähintään puolivuositain.

Kansainvälinen romanityö

Toimenpiteet romanasioihin liittyvän kansainvälisen viranomaisyhteistyön vahvistamiseksi vuosina 2019-2020 (esim. hankkeet, tapahtumat, media)

Kysymykseen vastasi 33 kuntaa. Suurimassa osassa vastauksia sanottiin, ettei erityisiä toimenpiteitä ole tehty.

Yksi kaupunki kertoi, että myös romanien ääntä kuullaan tulevissa Euroopan kulttuuripääkaupunki 2026 -yhdenvertaisuustyöpajoissa.

Yhdessä kunnassa alueellisessa romanasiainneuvottelukunnassa käsitellään aika ajoin kansainvälistä romanityötä.

Eräässä kaupungissa yhdenvertaisuustyö sisältää kansainvälisen ulottuvuuden siten, että kehittämistyötä on tehty asiakkaiden/potilaiden yhdenvertaisuuteen liittyen kansainvälisessä TF MED työryhmässä (Task Force Migration, Equity, Diversity), jossa olen ollut mukana vuodesta 2012 saakka.

Kaupunki toimii European Coalition of Cities Against Racism -verkostossa, jossa yksi toiminnan keskipisteenä on edesauttaa romanien yhdenvertaisuutta paikallisella tasolla. Verkostossa jaetaan toimivia työkaluja romanien yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Toiveet yhteistyöhön ja tukeen kansainvälisen romanityön edistämiseksi

Toiveena oli saada tietoutta romanien tilanteesta eri puolilla maailmaa ja Suomessa ja saada valmiuksia, kun kansainvälisiä romaneja saapuu kunnan alueelle.

Todettiin, että Suomen romaneja kulkee paljon Ruotsin ja Suomen välillä. Kunnat, jotka nostivat asian esille vastauksissaan, totesivat, ettei heillä ole yhteistyötä Ruotsin kanssa ja pohtivat myös, onko tämän kehittämiseksi tarvetta.

Eräässä vastauksessa pohdittiin, että keskisuurissa ja pienissä kunnissa kuntakohtainen yhteistyö ei ole paras mahdollinen tapa viedä romanasioita eteenpäin. Romanien osuus väestömäärästä on usein suhteellisen pieni. Tästä syystä ohjausta kunta- ja alueyhteistyöhön olisi hyvä kaikelta osin vahvistaa.

Toivottiin, että AVI:ssa romanasioita hoitava suunnittelija voisi tuoda esille esimerkkejä, miten muualla tuettu osallisuutta, integraatiota yhteiskuntaan.